

Fictie in de basisvorming

Na de uitgebreide aandacht voor literatuurmethoden in de bovenbouw havo/vwo in *Levende Talen* van december 1994, lag het voor de hand het fictieonderwijs in de onderbouw aan bod te laten komen. Dat gebeurt in dit themanummer, waarin nadrukkelijk ook het (i)vbo en mavo van de partij zijn. Behalve bijdragen voor het vak Nederlands, waarin het met name gaat om jeugdliteratuur, zijn er ook bijdragen voor de moderne vreemde talen. Ook daar blijft gewerkt te kunnen worden met jeugdliteratuur.

Na een tijdperk waarin de taalvaardigheidsontwikkeling – terecht – veel aandacht heeft opgeëist en nog steeds opeist, staat het fictieonderwijs weer volop in de belangstelling. Ongetwijfeld zijn de ontwikkelingen rond geïntegreerd literatuuronderwijs en de plannen voor één vak en één cijfer voor literatuur hier mede debet aan. De bijdrage van fictieonderwijs aan de persoonlijke, maatschappelijke en culturele vorming van leerlingen en het effect dat het lezen van fictie heeft op de taalvaardigheid, zijn weer belangrijke items.

Ook de herziene kerndoelen en examenprogramma's, tenminste die voor Nederlands, laten toegenomen aandacht zien voor fictie.

Kerndoelen en examenprogramma's

In de onlangs herziene kerndoelen, die overigens nog de status van concept hebben, is fictie een heel 'domein' toebedacht:

Domein D: Fictie

26. De leerlingen kennen specifieke kenmerken van een aantal fictie-genres en kunnen bij het lezen gebruik maken van deze kenmerken. [...]
27. De leerlingen kunnen beargumenteerd een fictie-werk kiezen om te lezen en/of te bekijken.
28. De leerlingen kunnen de relatie tussen een fictie-werk en de werkelijkheid toelichten.
29. De leerlingen kunnen bij fictie-werken uit verschillende culturen antwoord geven op een aantal vragen uit de verhaalttheorie. [...]
30. De leerlingen kunnen, zowel mondeling als schriftelijk, een persoonlijke reactie geven op een fictie-werk en deze toelichten met tenminste voorbeelden uit het werk.

Behalve dat de herziene doelen beter gesystematiseerd zijn ten opzichte van de 'oude', zijn er ook enkele componenten toegevoegd. Bij kerndoel 26 zijn de genres film en (jeugd)roman toegevoegd, kerndoel 27 is geheel nieuw, bij kerndoel 29 zijn 'vragen over tijd en plaats van handelen' toegevoegd, en in kerndoel 30 wordt een gemotiveerde 'persoonlijke reactie'

op het werk gevraagd (was: antwoord geven op vragen over 'de waarde van de tekst voor henzelf en anderen').

Het onlangs verschenen concept-examenprogramma vbo/mavo Nederlands bouwt uiteraard voort op de herziene kerndoelen. In het basisdeel is de volgende eindterm opgenomen: 'De kandidaat kan de rol en het belang aangeven van fictie voor een zinvolle invulling van de vrije tijd' (eindterm 15). En in het kerndeel vinden we naar analogie van de herziene kerndoelen een domein fictie:

De kandidaat kan

1. verschillende soorten fictie-werken herkennen
2. het denken en handelen van de personages in het fictie-werk beschrijven
3. de in het fictie-werk beschreven situatie onder woorden brengen
4. de relatie tussen het fictie-werk en de werkelijkheid toelichten
5. een persoonlijke reactie geven op een fictie-werk en deze toelichten met voorbeelden uit het werk
6. kenmerken van fictie in een fictie-werk herkennen (m.b.t. tijd, ruimte, opbouw, thema)
7. relevante achtergrondinformatie verzamelen en selecteren
8. een fictie-dossier samenstellen waarin hij verslag uitbrengt van en reageert op gelezen/bekeken fictie-werken

Wat de moderne vreemde talen betreft – daar zijn de kerndoelen die betrekking hebben op fictie zeer beperkt en globaal. De recente herziening heeft daar geen verandering in gebracht. Ze luiden als volgt:

Domein A: Leesvaardigheid

3. De leerlingen begrijpen hoofdzaken van informatieve artikelen in kranten en tijdschriften, verhalende, literaire of cultureel getinte teksten en persoonlijke correspondentie. [...]
4. De leerlingen hebben ervaring met het extensief lezen van teksten die meerdere pagina's beslaan [...]

Domein B: Luister- en kijkvaardigheid

9. De leerlingen begrijpen de hoofdzaak van interviews en monologen, verhalende en literaire of cultureel getinte teksten, mits deze teksten aansluiten bij en voortbouwen op de ervaringswereld van zowel autochtone als allochtone jongens en meisjes en hun ontwikkelingsniveau [...].

In het concept-examenprogramma vbo/mavo moderne vreemde talen is in het kerndeel slechts de volgende, deels op (jeugd)literatuur betrekking hebbende eindterm opgenomen:

Domein 1: Leesvaardigheid

8. De kandidaat heeft enige ervaring met het lezen van wat langere (meerdere pagina's beslaande) fictionele en niet-fictionele, informatieve teksten van uiteenlopende aard, en doet daarvan verslag in een leesdossier.
Het betreft hier voor alle leerwegen [...] aangepaste uitgaven van werken uit de (jeugd)literatuur.

Nederlands

Het nummer wordt geopend met een bijdrage van *Ron Oostdam* en *Erik van Schooten*, die verslag doen van de eerste resultaten van een onderzoek naar fictieonderwijs Nederlands in de basisvorming. Op basis van een indeling in fictiegenres hebben zij docenten o.a. gevraagd naar hun houding ten opzichte van die genres en de mogelijkheden die zij zien om daarin onderwijs te geven. De reacties zijn niet echt verras-

